

Валентина КУРИЛОВА, Николай БОРСУК

г. Глухов

ВИЗУАЛІЗАЦІЯ В ТРЕНИРОВОЧНОМ ПРОЦЕСЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

Работа посвящена поиска путей оптимизации учебно-тренировочного процесса в группе спортивно-педагогического совершенствования из восточных единоборств. Изучена эффективность визуализации как процесса создания мысленных образов и психологического управления движениями идеомоторной тренировки.

Ключевые слова: визуализация, восточные единоборства, тренировочный процесс.

Стаття надійшла до редколегії 05.02.2017

УДК 378.015.31:57.081.1

Валентина МЕЛАШ

м. Мелітополь

vmelash@i.ua

ВИПЕРЕДЖАЮЧА ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Стаття присвячена випереджаючій екологічній освіті, як умови сталого розвитку суспільства: формування нових ціннісних орієнтирів та моделі поведінки особистості: виважене та відповідальне ставлення до своєї діяльності в природі, активна громадянська позиція, висока споживча культура. Визначені основні завдання, функції новітньої екологічної освіти, та шляхи здійснення в умовах діяльності студентської наукової лабораторії «Екологічна освіта для сталого розвитку» в Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького

Ключові слова: сталий розвиток, випереджаюча екологічна освіта, студентська наукова лабораторія «Екологічна освіта для сталого розвитку».

Сьогоднішнє світове співтовариство, і Україна зокрема, вимушене існувати в умовах соціо-природної кризи, яку супроводжують численні екологічні загрози (деградація довкілля: зміна клімату, збіднення озонового шару, кислотні дощі, забруднення ґрунтів важкими металами та пестицидами, насичення довкілля радіонуклідами, виснаження ресурсів: скорочення біорозмаїття, енергетична криза, дефіцит прісної води та ін.). При цьому зафіксовано зниження індексу людського розвитку через погіршення економічних та соціальних умов життя населення багатьох країн. Це неминучі наслідки природокористування в епоху індустріального суспільства (необмеженого споживання ресурсів та непродуманого безконтрольного перетворення природи, високих темпів поширення і розвитку технологій).

Так, для нинішнього суспільства характерне масове (часто надмірне) споживання матеріальних та віртуальних ресурсів, а система цінностей зорієнтована на задоволення існуючих та створених при посередництві реклами, моди щодо додаткових потреб. Але обмеженість природних ресурсів вимагає регуляції їхнього використан-

ня, саме тому для збереження необхідних для життя майбутніх поколінь параметрів довкілля ведучу на сьогодні стратегію споживання має змінити стратегія сталого розвитку суспільства.

При цьому новочасна екологічна освіта повинна бути інноваційно-випереджаючою, націленою на розв'язання існуючих та змодельованих майбутніх проблем, на розвиток ключових (екологічних, соціальних, правових) компетенцій школярів, на опанування новітніх способів мислення і діяльності, на формування екоспоживчої та екозберігаючої культури в ході випереджально-інноваційної діяльності.

У зв'язку з цим, одним із ключових напрямків модернізації системи екологічної освіти є необхідність започаткування випереджаючої екологічної освіти для сталого розвитку, яка має враховувати сьогоденні потреби суспільства у сталих моделях майбутнього та підготовка майбутнього вчителя для здійснення цього процесу в навчальних закладах.

Мета нашої статті полягає у визначенні основних завдань, функцій випереджаючої екологічної освіти для сталого розвитку суспільства та шляхи її здійснення.

Ця проблема цікавила багатьох науковців. Це підтверджує аналіз думок значної когорти вчених: філософів, педагогів, психологів, культурологів та екологів (Н. М. Моїсєєв, С. Н. Глазачов, Б. Т. Лихачов, Н. М. Мамедов, А. Д. Урсул, Ю. Д. Бойчук, О. Є. Висоцька, Л. Б. Лук'янова та ін.), які вважають, що на етапі інтенсивних екологічних змін загальнопланетарного масштабу внаслідок функціонування цивілізації, саме екологічна культура як бажаний результат екологічної освіти, є потужним ядром людської особистості, спроможним врятувати планету та її мешканців, вивести їх на новий рівень розвитку [1; 2; 3].

Вперше принцип сталого розвитку як основну стратегію взаємодії природи та соціуму озвучено в доповіді Міжнародної комісії з довкілля та розвитку «Наше спільне майбутнє» (1987), де зазначалося, що оскільки джерелом ресурсів для розвитку людства є навколишнє середовище, тому збереженню його стану на прийнятному рівні потрібно постійно приділяти увагу. Дуже важливо в цьому напрямку забезпечити баланс між зростаючими потребами населення та збереженням ресурсів і життєздатності природних систем, які є запорукою і життя сучасників, і життя майбутніх поколінь.

Кінцевою метою сталого розвитку має стати такий цивілізаційний прогрес, який передбачає зростання рівня якості життя та соціально-економічного благополуччя населення за умови дотримання існуючих екологічних обмежень.

У Стратегії ООН про освіту з метою сталого розвитку (2005 р., Вільнюс) також наголошується, що важливою передумовою і дієвим інструментом досягнення сталого розвитку є освіта, здатна підвищити екологічну та соціальну компетентність людей, їхню впевненість у собі, оскільки надає учням необхідний обсяг спеціальних знань, умінь і навичок, необхідних для сталого розвитку, для ведення здорового і екобезпечного способу життя у гармонії з довкіллям.

Значущість екологічної освіти в період глобальної екологічної кризи суттєво зростає, вона набуває глобального характеру, розширюючи межі тільки навчання й виховання, тому альтернативи їй немає. Якраз освіта дозволяє виховати молодь, здатну творчо сприймати і адекватно реагувати на зміни (технологій, інформації, знань, життєвих обставин) та нововведення.

Здійснення випереджаючої освіти для сталого розвитку потребує перебудови змісту та методики навчання, щоб забезпечити своєчас-

ну підготовку школярів до динамічних змін сучасних умов існування, надати їм знання, уміння та навички для успішної та ефективної діяльності в існуючому інформаційному середовищі та особистого впливу на соціальні процеси з метою збереження довкілля як середовища і ресурсної бази життя людства.

У зв'язку з цим, в процесі випереджальної освіти широко застосовуються технології та методики розвивального (випереджального) навчання, які практикують активно-діяльнісні способи навчання для активізації та розвитку у школярів розумових здібностей та здатності до самонавчання.

Випереджаюча освіта розраховує на освіту та самоосвіту людини впродовж життя і враховує, що нині є необхідними уміння (й бажання) громадянина планувати соціальний, економічний та екологічний розвиток території, передбачати наслідки своїх дій, бути екокомпетентним, мати високий рівень екоспоживчої культури. Не менш актуальною є його здатність відповідально, виважено ставитися до природи, берегти своє здоров'я, бути толерантним та медіаобізнаним.

Ми також вважаємо, що безперервна випереджаюча екологічна освіта має навчити дітей: 1) опанувати знання, підвищуючи свій культурний рівень; 2) бажанню вчитися, збуджуючи пізнавальний інтерес до самоосвіти; 3) апробувати свої знання на практиці, виробляючи відповідні освітні компетенції; 4) узгоджувати набутий досвід із життєвими моральними настановами.

Підкреслимо, що випереджаюча освіта для сталого розвитку має формувати нові ціннісні орієнтири та моделі поведінки учнівської молоді, реалізуючи екологічну, правову, соціально-економічну та морально-етичну компоненту.

Зокрема, пріоритетом в колі завдань випереджаючої екологічної освіти є реалізація екологічної компоненти, що передбачає: опанування школярами знань про стан природного середовища, єдність і взаємозалежність природи та людини, заходи для збереження цілісності екосистем біосфери, способи подолання екокризи, використання ресурсо- та енергозберігаючих технологій; оволодіння основними знаннями та уміннями про здоровий спосіб життя для формування культури здоров'я, реалізації їх в здоров'язберігаючій поведінці та гармонізації взаємовідносин суспільства з природним довкіллям; формування в підростаючого покоління екологічної культури та природозберіга-

ючого світогляду, послідовно на систематичного розкриваючи зміст та прищеплюючи норми та принципи екологічної етики та етики відповідальності, що сприяє виробленню стійких, екологічно виважених звичок і поведінки; виховання патріотизму, шанобливого ставлення до природи та людей рідного краю; залучення учнівської молоді до екологічного руху, створення шкільних та позашкільних екологічних організацій та організація активної роботи школярів в них.

Зауважимо, що здійснення випереджаючої екологічної освіти передбачає також вирішення завдань, які мають відношення до правової, соціально-економічної та морально-етичної компонент. Так, наприклад, до функцій випереджаючої екологічної освіти належать: ознайомлення учнів з правами дитини згідно концепції сталого розвитку (правова компонента); висвітлення змісту правової культури громадян в сфері збереження довкілля, їхньої ролі у подоланні екологічних та соціально-економічних негараздів (правова компонента); привчання учнів до особистої та колективної відповідальної поведінки, яка має відповідати нормам та принципам сталого розвитку; спонукання дітей відкрито й вільно висловлюватися, розвивати навички аргументувати власну точку зору (правова компонента); вироблення навичок екологічно виваженого споживання природних ресурсів та енергії, раціонально користуватися ними, уникати марних витрат (соціально-економічна компонента); формування в школярів культури інноваційності та успішності, підвищення рівня соціальної мобільності дітей (соціально-економічна компонента); застосування емоційно-ціннісного підходу для розвитку вміння дітей розуміти та визнавати думки іншої людини, одночасно толерантно і тактовно захищаючи власну точку зору (морально-етична компонента); налаштування школярів на співробітництво та неконфліктну діяльність з товаришами та іншими людьми (морально-етична компонента); стимулювання небайдужого, активного ставлення до порушення правил і вимог сталості, формування вміння оптимально реагувати на екологічно небезпечну поведінку і діяльність (морально-етична компонента); розвиток медіа-грамотності, інформування стосовно проблем сталого розвитку, активізація критичного мислення (морально-етична компонента).

Внаслідок реалізації вище зазначених завдань випереджаюча екологічна освіта для ста-

лого розвитку сприяє формуванню всесторонньо освіченої, соціально-активної та інноваційно-спрямованої людини, яка добре орієнтується серед життя динамічно змінюваного соціуму, має систему поглядів, моральних принципів, норм поведінки, підготовлена до соціально відповідальної та екологічно виваженої діяльності та неперервної освіти.

Зокрема, змістовий, методичний, кадровий арсенал випереджаючої екологічної освіти дозволяє змінити характер мислення учнівської молоді, скоригувати її ціннісні пріоритети та форми поведінки, що передбачають виважене та відповідальне ставлення до своєї діяльності в природі, активну громадянську позицію, високу споживчу культуру (раціональне та заощадливе споживання енергії та ресурсів, вимогливе ставлення до якості товарів).

З питань підготовки педагогів для здійснення випереджаючої екологічної освіти для сталого розвитку в Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького ведеться систематична, плідна робота. У 2010 р. була створена студентська наукова лабораторія «Екологічна освіта для сталого розвитку».

Головним завданням лабораторії була визначена координація дослідницької роботи студентів у галузі екологічної освіти на основі інтеграції досліджень навчально-наукового інституту соціально-педагогічної та мистецької освіти, хіміко-біологічного, природничо-географічного, інформатики, математики та економіки і філологічного факультетів.

Координатором студентської лабораторії став доктор філософських наук, дійсний член Міжнародної академії безпеки життєдіяльності, професор, ректор Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького В. В. Молодиченко.

Керівником було призначено кандидата педагогічних наук, доцента кафедри початкової освіти В. Д. Мелаш.

Зараз наукові дослідження в лабораторії ведуться за такими напрямками: безперервна екологічна освіта в системі дитячий сад-школа-ВНЗ; просвіта; розвиток пізнавального інтересу у дітей молодшого шкільного віку на екологічному матеріалі; екологічна освіта в контексті толерантності; морально-духовний розвиток дитини у сучасному світі; формування екологічної культури, як сучасної парадигми розвитку соціального і освітнього простору; екологічна

етика, як антропологічний орієнтир для людини XXI століття; дидактичний сервіс для здійснення освіти для сталого розвитку; практичне використання екологічної етики: права тварин; народні екологічні традиції і релігійні погляди на екоетику; екотуризм: технологія екоекскурсій; педтехнології формування екоетичних понять: соціальні акції; педтехнології формування екологоорієнтованих цінностей у сучасній молоді.

Результати наукових досліджень нашої лабораторії в галузі екологічної освіти для сталого розвитку використовуються і для поліпшення якості життя мешканців нашого міста. Молоді науковці здійснюють соціально-екологічні проекти, та організували природно-релаксаційної стежини на агробіологічному комплексі Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.

Соціально-екологічні проекти «Екосенсорна галявина», «Дивоцвіт» були створені для розвитку сенсорної сфери учнів початкової школи засобами природних об'єктів та формування ціннісного ставлення до природи засобами художньої літератури, розвитку екологічного мислення учнів початкових класів на основі українського фольклорного мистецтва. Метою створення природно-релаксаційної стежини «Гармонізуюча енергетика природи» – опанування методик використання енергетичних властивостей природних об'єктів у відновленні психічного та фізичного здоров'я підростаючого покоління та удосконалення професійної компетентності майбутніх педагогів.

Студенти – молоді вчені презентують результати своїх наукових досліджень на майстер-класах, тренінгах, в доповідях на конференціях різних рівнях: регіональних, всеукраїнських, міжнародних.

Основні результати досліджень студентської наукової лабораторії публікуються у навчально-методичних посібниках та об'єднані в

дидактичну серію «Екологічна освіта для сталого розвитку», яка була створена на допомогу педагогам загальноосвітніх шкіл та позашкільних установ.

Таким чином, у Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького працює студентська наукова лабораторія «Екологічна освіта для сталого розвитку». За основну мету якої є формування професійної компетентності майбутніх вчителів в контексті випереджаючої освіти для сталого розвитку. Майбутні педагоги повинні бути готові формувати здатність підростаючого покоління приймати рішення, які дозволять забезпечити довгострокове майбутнє національної економіки, екологічно комфортний стан середовища для усіх форм життя, соціально справедливий розподіл, тобто забезпечити стабільне і екобезпечне (ресурсозабезпечене, біорізноманітне, зі сприятливими для життя параметрами довкілля) майбуття українського суспільства. Подальші напрями досліджень ми вбачаємо в розробці сучасних технологій здійснення випереджаючої екологічної освіти та проблеми підготовки майбутніх фахівців до впровадження цих технологій у культурно-освітній простір учнівської молоді.

Список використаних джерел

1. Мелаш В. Д. Підготовка майбутніх педагогів до реалізації екологічної освіти для сталого розвитку: навч.-метод. посіб. / В. Д. Мелаш, В. В. Молодиченко, О. В. Гнатів, Н. В. Вахняк, Ю. Ю. Саєнко, А. Б. Варениченко ; [за заг. ред. проф. В. В. Молодиченко]. – Мелітополь : Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2017. – 250 с. (Серія: «Екологічна освіта для сталого розвитку»).
2. Висоцька О. Є. Випереджаюча освіта для сталого розвитку: методологія, методика, технології: навч.-метод. посіб. / О. Є. Висоцька. – Дніпропетровськ: Вид-во «Акцент ПП». – 2012. – 292 с.
3. Бойчук Ю. Д. Теоретико-методичні аспекти підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до створення еколого-орієнтованого освітнього середовища: [монографія] / Бойчук Ю. Д., Щербак І. М. – Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2015. – 100 с.

Valentyna MELASH
Melitopol

ANTICIPATING ENVIRONMENTAL EDUCATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT: THEORY AND PRACTICE

Article of anticipating dedicated to environmental education, as a condition for sustainable development, creation of new value orientations and behaviors of personality: a balanced and responsible approach to its activities in nature, active citizenship, high consumer culture. The main tasks, functions of modern environmental education, and ways of implementation in terms of student research laboratory «Environmental Education for Sustainable Development» in Melitopol Bohdan Khmelnytskyi State Pedagogical University.

Key words: sustainable development, ahead of environmental education, student research laboratory «Environmental Education for Sustainable Development».

Валентина МЕЛАШ

г. Мелітополь

ОПЕРЕЖАЮЩЕЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ ДЛЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ОБЩЕСТВА: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Статья посвящена опережающему экологическому образованию, как условию устойчивого развития общества: формирование новых ценностных ориентиров и модели поведения личности: взвешенное и ответственное отношение к своей деятельности в природе, активная гражданская позиция, высокая потребительская культура. Определены основные задачи, функции новейшего экологического образования и пути его осуществления в условиях деятельности студенческой лаборатории «Экологическое образование для устойчивого развития» в Мелитопольском государственном педагогическом университете имени Богдана Хмельницкого.

Ключевые слова: устойчивое развитие, опережающее экологическое образование, студенческая научная лаборатория «Экологическое образование для устойчивого развития».

Стаття надійшла до редколегії 05.02.2017

УДК 378.14-821.161.2

Ольга МХИТАРЯН, Діана ФІЛЬ

м. Миколаїв

Olga-mhitaryan@yandex.ru, Diana.phil.94@mail.ru

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАЛЬНО-КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗАСОБАМИ ВИВЧЕННЯ СУЧАСНОГО ФЕНТЕЗІ

У статті обґрунтовано основні наукові засади процесу формування готовності студентів до корегованого навчання під час вивчення учнями творів сучасного фентезі. Уточнено визначення поняття «фентезі» та його провідні ознаки як різновиду фантастичного жанру. Визначено психолого-педагогічні особливості вивчення фентезійних творів дітьми старшого підліткового віку, зокрема фактори успішного засвоєння фентезі учнями з низьким рівнем літературних знань і вмінь. Теоретичні положення проілюстровано на основі факультативного опрацювання фентезійного жанру школярами 8–9-х класів.

Ключові слова: теоретичні засади підготовки студентів-філологів, кореговане навчання літератури, сучасне фентезі.

Кардинальне реформування вітчизняної системи освіти, спрямоване на зупинення негативних тенденцій, покликане перетворити українську школу на важіль соціальної рівності та згуртованості, економічного розвитку й конкурентоспроможності держави (Концепція нової української школи) ще більше загострило проблему підвищення якості фахової підготовки вчителя-словесника, нерозв'язані аспекти якої ведуть до незадовільного стану літературної освіти окремих школярів. Адже попри невичерпні потенційні можливості художнього твору для особистісного становлення читача та впровадження інноваційного навчання літератури, об'єктивною реальністю сучасної школи залишається масова неуспішність учнів. Звісно, низький рівень навчальних досягнень школярів – складне інтегративне явище, детерміноване низкою соціальних, психолого-педагогічних, навіть біологічних причин. Однак розв'язання пізнавальних проблем учнів в осягненні гли-

бинного сенсу прочитаного визначає передусім удосконалення змістово-предметного та процесуально-технологічного аспектів їхнього навчання.

Важливим чинником удосконалення навчально-виховного процесу вчені (С. Бондар, А. Ситченко) визначають проектування локальних технологій вивчення окремих літературних тем або теоретико-літературознавчих понять, зокрема жанрів, з учнями, які мають низький рівень навченості з предмета. Необхідність дослідження процесу засвоєння студентами специфіки шкільного опрацювання саме жанру сучасного фентезі насамперед пояснюється тим, що нині фентезі є невід'ємною частиною сучасної української літератури, тому виникає потреба в осмисленні потенційних можливостей для вивчення цього жанру в школі, що сприятиме оновленню змісту освіти та формуванню покоління українців, для яких читання стане важливою частиною життя.